

דף קל"ד

אדם שבניו לא נהגו כשורה כ' נכסיו ליונתן ב"ע
תנו רבנן, מעשה באדם אחד שבניו לא נהגו כשורה, ועמד וכתב את נכסיו ליונתן בן עוזיאל. ויונתן בן עוזיאל מכר שלישי, והקדיש שלישי, והחזיר לבניו שלישי²⁵⁰. וכשבא עליו שמאי במקלו ותרמילו להתווכח עם יונתן בן עוזיאל על שעבר דברי המת²⁵¹, אמר לו, שמאי אם אתה יכול להוציא את מה שמכרתי ומה שהקדשתי, אתה יכול להוציא מה שהחזרתי. ואם אין אתה יכול, אל תוציא מה שהחזרתי. אמר, יונתן בן עוזיאל השיבני ונצחני²⁵². ושמאי סבר, שהאב אמר לו אני נותן לך את נכסי על מנת שתמכרם לצרכך ותהנה בדמיהם ולא על מנת שתתנם לבני. משום המעשה בבית חורון שהובא במשנה.

שהיה אביו מודר הנאה ממנו והשיא בנו וא' ששנינו, מעשה בבית חורון באחד שהיה חצר וסעודה נתונים לך כדי שיבוא אבא אביו מודר הימנו הנאה והיה משיא בנו, ורצה לזמן את אביו לסעודתו. ואמר לחברו הרי חצר וסעודה נתונים לך במתנה. ואינן לפניך²⁵³ אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה. אמר לו חברו, אם הם שלי הרי הם מוקדשין לשמים, ובעל הסעודה אמר לו לא נתתי לך את שלי כדי שתקדישם לשמים. אמר לו, לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומרצין זה לזה, ויהא עון תלוי בראשו, שעל ידי שאני מקבל את המתנה שלך שאינה מתנה נמצאתם חוטאים ועוברים על 'לא יחל'. שאמרו חכמים כל מתנה שאינה נותן למקבל להקדישה, אינה מתנה²⁵⁴. אולם אין ראייה מהמעשה הזה²⁵⁵, ששם אמר במפורש ואינן לפניך אלא ע"מ שיבא אביו ויאכל בו. אבל כאן האב נתן ליונתן בן עוזיאל ע"מ לעשות בה כרצונו, שלא פירש ע"מ שתהנה בהן אתה ולא בני.

250 ואפ' לומר שמכר והקדיש מתח' להודיע שמה שמחזיר לבניו מחזיר משלו כמו שענה לשמאי. רשב"ם.

251 כמו שא' אני נותן לך את נכסי ע"מ שתמכרם לצרכך ותהנה בדמיהם ולא שתתנם לבני. שיש אומד הדעת שנתן לו לכך אפ' שלא פי', ושמאי אמר החזרה שהחזרת לבניו אינה כלום שא"כ אינה מתנה וכמי שהפקיד ע"מ שלא יהנו בהם בניו וחזור וקח אותם, שמצוה לקיים דברי המת. רשב"ם. ולרשב"א נראה, שהאדם שכתב נכסיו ליונתן בן עוזיאל הדיר נכסיו מבנו בחייו ובמותו. ושמאי סבר שנתן ליונתן ב"ע ע"מ שיתן לבניו והיה סבור שהחזיר הכל. לכן בא לומר שהבנים לא הותרו בהם ע"י מתנה זו כמו מעשה בית חורון שהאב לא הותר ע"י מתנת הבן. ויונתן בן עוזיאל השיב לו אינו כמו שאתה סבור ששם לא היתה מתנה גמורה, אבל זו היתה מתנה גמורה למכור ולהקדיש. וכן משמע בירושלמי בנדרים. ושמה זה היה המעשה עצמו והירושלמי מהפך אותו. תוס'.

252 כמו הטיח דברים כלפי מעלה כלומר השיבני דרך ביוון ונצחני, והוא מלתא דבדיחותא. רשב"ם.

253 ובנדרים תירצו שמדובר אפ' כשא' לו הרי הן לפניך ויבא אבא ויאכל עמנו, ואינה מתנה שמ"מ מוכח שהוא עשה זאת בשביל שאביו יאכל ולא נתכיון לתת לו מתנה גמורה. והכלל שבסיפא בא לומר כל מתנה שאינה כו'. רשב"ם.

254 תוס' או' שהנותן מתנה ע"מ להחזיר זו מתנה גמורה, אלא שבמקרה שלא יכול להקדיש כלל אינה מתנה. ולר"י נראה שמתנה לא תלויה בהקדש שאפילו אינו יכול להקדיש היא מתנה. אלא שכשנותן רק למטרה מסויימת כגון כאן שנתן ע"מ שיכל אביו כיון שבעצם לא נתן לו כלום אינה מתנה.

255 ושמאי לא דייק מתחילה מהמכירה וההקדש. רשב"ם.

תנו רבנן, שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו²⁵⁶, שלשים מהן ראויים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון²⁵⁷, עשרים בינוניים. גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי.

ריב"ז לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ק"ו וגז"ש הניח מקרא ומשנה, גמרא²⁵⁸, הלכות ואגדות, הלכות, הלכה למשה מסיני, הגדות, מדרשים, דקדוקי תורה²⁵⁹, ודקדוקי סופרים²⁶⁰, וקלין וחמורין, וגזרות שוות, ותקופות וגמטריאות, ומשלות כובסים²⁶¹, ומשלות שועלים, שיחת שדים²⁶², ושיחת דקלים²⁶³, ושיחת מלאכי השרת, ודבר גדול ודבר קטן, דבר גדול הוא מעשה מרכבה, ודבר קטן הוא היות דאביי ורבא, שהקשו על משניות וברייתות ותירצום. לקיים מה שנאמר: "לְהַנְחִיל אֶהְיֶי יֵשׁוּעַרְתִּיהֶם אִמְלֵא" להנחילם שלש מאות ועשרה עולמות, כי אוצרותיהם מלאים כל טוב דברי תורה וחכמה.

שואלת הגמרא, וכי מאחר שכן היה רבן יוחנן בן זכאי הקטן שבכולם, גדול שבכולם על אחת כמה וכמה שהיה מבין דבר מתוך דבר יותר ויותר? אומרת הגמרא שאמרו עליו על יונתן בן עוזיאל שבשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שהיה פורח עליו היה נשרף.

משנה

זה בני נאמן זה אחי אינו האומר 'זה בני' נאמן, 'זה אחי' אינו נאמן, להורישו עם אחיו שהרי אינם מכירין אותו. ויטול עמו בחלקו. אם היו שני אחים מלבד הספק וירשו שלשה שדות, כל אחד מהם נוטל שדה ומחצה וזה שמעיד על הספק שהוא אחיו נותן לו מחלקו חצי שדה²⁶⁴. אם הספק מת, הנכסים שנתן לו מחלקו יחזרו לאותו אח שנתנם לו²⁶⁵. אם נפלה לספק בחייו ירושה ממקום אחר, או קנה נכסים ומת, אחיו של המעיד ירשו עמו שהרי הוא מודה להם שהיה אחיהם.

256 אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך.

257 גם למשה עמדה חמה אלא משום שאינם חשובים כל כך כמשה תלאם ביהושע. רשב"ם.

258 גמרא היא סברת המשניות כמו שאנו מפרשים לא שנו כו' חסורי מחסרא כו'. רשב"ם.

259 וי"ז של "וזה לכם הטמא" שמרבים ממנו דם השרץ. רשב"ם.

260 דקדוקי סופרים כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה רשב"ם.

261 יש בה צורך ללמוד ד"ת ככ' "תקן משלים הרבה" וכתוב "להבין משל ומליצה". רשב"ם.

262 להשביעם, ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה.

263 שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים ככתוב בשלמה 'וידבר על העצים'.

264 שהודאי יאמר לספק, אתה אחי ויש לך ליטול שדה אחת מהשלש. ואני אתן לך חצי השדה שיש לי מחלקך והחצי האחר הוא ביד אחי, הבא לך ראיה וטול. רשב"ם.

265 אבל שאר האחים אין יורשים אותו עמו, מפני שיאמר להם הרי החזקתם בנחלה הראויה לספק מאבינו. טלו לכם אותה שהרי לא מחל לכם על חלקו ועד השתא היתה בידכם בתורת גזל ועתה תירשו אותו חלק מן הדין, וגם אני אירש את חלקי שנתתי לו כמו כן וכולנו נמצאים שוים בנחלתו.

הגמרא שואלת, לאיזה דין המשנה אומרת שמי שאומר זה בני נאמן? אמר רב יהודה בשם שמואל, ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום. שואלת הגמרא, הרי פשוט שכשאמר בני הוא וירשני הוא נאמן ליורשו, מתוך שהוא יכול לתת לו את נכסיו במתנה? עונה הגמרא, שהמשנה צריכה לומר האומר זה בני נאמן לפטור את אשתו מן היבום. ולא אומרים שאם מת אשתו לא תנשא לשוק בלא חליצה.

מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים שואלת הגמרא, הרי גם דין זה שנינו, מי שאמר נאמן יש לי אחים אינו נאמן בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן, ואם מת בלא בנים

אין אשתו זקוקה ליבם ותנשא לשוק. יש לי אחים אינו נאמן לאסרה, ואם מת בלא בנים אשתו מותרת להנשא? עונה הגמרא, שם מדובר כשאינו מוחזק לנו בשעת מיתה לא באחים ולא בבנים. ואשתו עומדת בחזקת שאינה זקוקה ליבם²⁶⁶. ומשנתנו אומרת שהוא נאמן לפטור את אשתו מן היבום אפילו שיש חזקה שיש לו אחים, בכל זאת אם אמר זה בני נאמן לפטרה מיבום²⁶⁷.

רב יהודה א' שמואל זה בני נאמן הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן מפני מה אמרו שאם אמר זה בני נאמן, במיגו

שאים רצה היה אומר גרשתי את אשתי ותפטור מהיבום. והבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן, משום שאם ירצה יגרשנה עכשיו בפנינו. ורב יוסף תמה ואמר, רבש"ע האם יתכן ששמעת²⁶⁸ מרב יהודה דבר כזה שתלה את המשנה שאומרת זה בני נאמן בדבר שאינו במשנה ובברייתא. שבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן, שהיא מימרא וגם צריכה טעם אחר, והוא תולה את העיקר בטפל לו? אלא רב יהודה אמר לי בשם שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה. כשאמר זה בני נאמן במיגו שאם רצה היה מגרשה ופוטרה אותה בגט מיבום²⁶⁹.

רב יוסף א' עכשיו שאר' הואיל בעל שא' גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה ואמר רב יוסף עכשיו שאמרתי נאמן הואיל, בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן

לפטרה מיבום, הואיל ובידו לגרשה. כשרב יצחק בר יוסף בא מארץ ישראל אמר בשם רבי יוחנן שבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן. שאם היה מגרשה היה

266 שהוא ס"ס שמא יש לו בנים ואת"ל אין לו שמא אין לו גם אחים ומותרת לשוק. רשב"ם.

267 כשיש חזקה בלא עדים שיש לו אחים. וכמו שמפרשים לקמן מגו דאי בעי פטר לה בגט, ומה לו לשקר. שהיינו או' שלא בא מה לי לשקר ומרע לחזקה, קמ"ל שנאמן. והסיפא זה אחי אינו נאמן לא מדברת בהיתר ולא באיסור לשוק שודאי אפי' שתק אסורה כיון שמוחזק באחים ולא בבנים, אלא אינו נאמן לירש עם אחיו. או שאמר האומר זה בני נאמן ואע"ג שמוחזק לנו באחים, זה אחי אינו נאמן לאסרה אם היא בחזקת מותרת כגון שלא מוחזק לא באחים ולא בבנים רשב"ם.

268 רב יוסף חלה ושכח תלמודו והיה מתקשה עכשיו בשמועות ששמע מרב יהודה רבו קודם חליו. ותמה אם שמע כן והיה מתרצם מדעתו. רשב"ם.

269 אע"ג שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה ועכשיו שאומר זה בני לא פסלה מ"מ נחשב מגו לפטרה מיבם. תוס'.

לדבר קול²⁷⁰. ורב ששת היה מנפח בידו²⁷¹, ואמר הלך לו 'הואיל' של רב יוסף, שאמר בעל שאמר גרשתיה נאמן הואיל ובידו לגרשה²⁷². ושואלת הגמרא הרי רבי חייא בר אבין אמר בשם רבי יוחנן שבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן? מתרצת הגמרא, הבעל אינו נאמן להחזיקה כמגורשת למפרע²⁷³, מפני שאין בידו לגרשה עכשיו למפרע. ורבי חייא בר אבין אמר בשם רבי יוחנן, בעל שאמר גרשתי את אשתי ואינו מעיד עליה למפרע הוא נאמן²⁷⁴ מיגו שיכול לגרשה עכשיו. ועדיין 'הואיל' של רב יוסף לא התבטל לגמרי, שלהבא כן אומרים 'הואיל'!

האם מאמינים לו להבא רב מארי ורב זביד הסתפקה הגמרא, מה הדין כשאמר אחד אמר פלגינן דבורא ואחד אמר לא פלגינן גרשתי את אשתי למפרע, לפני שלשים יום, האם מאמינים לו לפטרה מעונש על זנות שלהבא, שלכך אפשר לומר מיגו לפטרה להבא בטענת גרושין שלמפרע, שהרי אם ירצה יגרשה עכשיו. האם אומרים 'פלגינן דבורא', מאמינים לו במה שאמר גרשתי ואשתו תפטר מכאן ולהבא, ולא מאמינים לו במה שאמר שגרשה לפני שלשים יום. או שלא אומרים 'פלגינן דבורא' שהרי אם הוא טוען רק גירושי מפרע שבזה אינו נאמן, מדוע שאנו נטען על להבא?! ונחלקו בדבר רב מארי ורב זביד, אחד אמר 'פלגינן' ואחד אמר 'לא פלגינן'!

אמר רבא איש פלוני בא על אשתי שואלת הגמרא, במה הדבר שונה ממה שאמר הוא ואחר מצטרפין להורגו רבא שבעל שאמר בפני בית דין איש פלוני בא על אשתי, הוא ואחר מצטרפין להורגו. ומקבלים את עדותו להרוג את הבעול, ולא להרוג אותה שהבעל פסול לעדות על אשתו. ומכאן שאומרים 'פלגינן דבורא' והבעל נאמן בעדות על האשה? עונה הגמרא, בשני גופים אומרים 'פלגינן דבורא' ומאמינים לגבי הבעול על כל העדות, ולא מאמינים לעדות הבעל לגבי האשה. אבל בגוף אחד לא אומרים 'פלגינן דבורא' ולא מחלקים את העדות בין למפרע ובין להבא באשה אחת.

270 ולכן לא או' מה לי לשקר שהוא כמה לי לשקר במקום עדים. אבל כשאמר זה בני נאמן שאפשר לומר הואיל ובידו לגרשה. רשב"ם.

271 בשחוק כאדם שמנפח קש מתחת ידיו ומשליכו, כזה הרוח שהלך כך אבד טעמו של רב יוסף. רשב"ם.

272 אבל הואיל של שמואל קיים שהרי בודאי יכול לגרשה. רשב"ם.

273 אם עמד לפנינו בא' באייר ואמר גרשתי את אשתי באחד בניסן אינו נאמן להחזיקה מגורשת למפרע. שאם יבואו עדים שיאמרו ראינו שזינתה בט' בניסן תדון בחנק שאינו נאמן לעשותה מגורשת למפרע, שהרי אין כאן מגו שהרי אינו יכול בא' באייר לעשות לה גט שתתגרש למפרע מקודם זנות. רשב"ם.

274 בין לזנות, להפטר מיבום, ולהנשא בחיי בעלה, מה לו לשקר הרי יכול לגרשה בפנינו. רשב"ם.

